

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416

Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

3 СОН, 1 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 3, ВЫПУСК 1

LAWYER HERALD

VOLUME 3, ISSUE 1

TOSHKENT-2020

МУНДАРИЖА/СОДЕРЖАНИЕ/CONTENT

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ. МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ

- 1. МАХМУДОВ Фируз Бахтиёр ўғли**
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚОНУНЧИЛИГИДА ДАВЛАТ
ФУҚАРОЛИК ХИЗМАТЧИЛАРИ УЧУН ЎРНАТИЛГАН ТАҚИҚ ВА
ЧЕКЛОВ МАСАЛАЛАРИ.....8
- 2. НАРИМАНОВ Бекзод Абдувалиевич**
ЎЗБЕКИСТОНДА НОДАВЛАТ НОТИЖОРАТ ТАШКИЛОТЛАР ТАРИХИ ВА
РИВОЖЛАНИШИНИНГ АСОСИЙ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ.....18

ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

- 3. ИСМАИЛОВ Баходир Исламович, Маманов Сардоржон Собир ўғли**
ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМ КОМПЛЕКСНОГО КОНТРОЛЯ КАК
ЭФФЕКТИВНОГО ИНСТРУМЕНТА ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОРРУПЦИИ
В ЧАСТНОМ СЕКТОРЕ.....30
- 4. АБДУЛЛАЕВ Хуршидjon Назрулло ўғли**
АУДИТОРЛИК ФАОЛИЯТИНИНГ ТАШКИЛИЙ- ҲУҚУҚИЙ
АСОСЛАРИ.....37
- 5. JAMOLOV Azizjon**
TERM OF SUBJECTS OF INVESTMENT ACTIVITY: THEORETICAL AND
COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS.....44
- 6. EGAMOVA Dilrabo Talibovna**
KREDIT TALABLARI BO'YICHA INTELLEKTUAL MULK OBYEKTLARIGA
NISBATAN UNDIRUVNI QARATISH MASALALARI.....49
- 7. АҲРОРҚУЛОВ Анвар**
НОДАВЛАТ НОТИЖОРАТ ТАШКИЛОТЛАРИНИНГ МУЛКИЙ
АСОСЛАРИ.....56
- 8. АЛМОСОВА Шаҳноза**
ТРИПС БИТИМИ НОРМАЛАРИНИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МУЛК ҚОНУНЧИЛИГИГА ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ ҚИЛИШ
МУАММОЛАРИ.....63

ФУҚАРОЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ИҚТИСОДИЙ ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ҲАКАМЛИК ЖАРАЁНИ ВА МЕДИАЦИЯ

- 9. ОТАХОНОВ Фозилжон Хайдарович**
НИЗОЛАРНИ МУҚОБИЛ ҲАЛ ЭТИШНИНГ ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ
МЕХАНИЗМЛАРИ ТАКОМИЛЛАШМОҚДА.....72

ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ. КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ

- 10. КАРАКЕТОВА Дилноза Юлдашевна**
ОФИРЛАШТИРУВЧИ ҲОЛАТ СИФАТИДА ЁШ БОЛА, ҚАРИЯ, НОГИРОН
ЁКИ ОЖИЗ АҲВОЛДАГИ ШАХСЛАРНИ ХЎРЛАБ СОДИР ЭТИЛГАН
БЕЗОРИЛИК УЧУН ЖАВОБГАРЛИК.....80
- 11. ХЎЖАҚУЛОВ Сиёвуш Бахтиёрвич**

МУНДАРИЖА/СОДЕРЖАНИЕ/CONTENT

ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАР УМУМИЙ ПРОФИЛАКТИКАСИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ТАВСИФИ.....88

ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА, ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ

12.МАТЧАНОВ Алимжан Атабаевич
УГОЛОВНО-ПРОЦЕССУАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ДОКАЗЫВАНИЯ ПРИ РАССЛЕДОВАНИИ КИБЕРПРЕСТУПЛЕНИ.....96

13.ЮГАЙ Людмила Юрьевна
ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ СУДЕБНОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....104

14.ЗУЛФУҚОРОВ Абдувахоб Абдумалик ўғли
ЙЎЛ-ТРАНСПОРТ ҲОДИСАСИ БЎЙИЧА ТРАСОЛОГИК ЭКСПЕРТИЗАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....112

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

15.СУЛАЙМАНОВ Одилжон Раббимович
ХАЛҚАРО ВА МИНТАҚАВИЙ ҲУЖЖАТЛАРДА ИШНИНГ МУСТАҚИЛ ВА ХОЛИС СУД ТОМОНИДАН КЎРИБ ЧИҚИЛИШИ ҲУҚУҚИ.....118

16.ГАФФАРОВА Шахноза Нуритдиновна
ЎЗБЕКИСТОНДА ХОТИН-ҚИЗЛАР ВА ЭРКАКЛАР ТЕНГ ҲУҚУҚЛИЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ.....126

ҲУҚУҚИЙ АМАЛИЁТ ВА ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА

17.АЛИМОВ Гайбулла Алимович
ЮРИДИК ШАХСЛАР ЖАВОБГАРЛИГИ: АМЕРИКА ҚЎШМА ШТАТЛАРИ ТАЖРИБАСИ.....134

18.ХАМДАМОВА Фируза Уразалиевна
"ОДИН ПОЯС, ОДИН ПУТЬ" КАК СРЕДСТВО КУЛЬТУРНОЙ ИНТЕГРАЦИИ, ИНСТРУМЕНТ УКРЕПЛЕНИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ НАУЧНЫХ СВЯЗЕЙ ИИ КАТАЛИЗАТОР РАЗВИТИЯ НАУКИ В ЭПОХУ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ.....141

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

ГАФФАРОВА Шахноза Нуриддиновна

Тошкент давлат юридик университети (PhD) докторанти

E-mail: gaffarovashahnozanuriddinovna@gmail.com

ЎЗБЕКИСТОНДА ХОТИН-ҚИЗЛАР ВА ЭРКАКЛАР ТЕНГ ҲУҚУҚЛИЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ

For citation (иктибос келтириш учун, для цитирования): ГАФФАРОВА Ш.Н.ЎЗБЕКИСТОНДА ХОТИН-ҚИЗЛАР ВА ЭРКАКЛАР ТЕНГ ҲУҚУҚЛИЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ // Юрист ахборотномаси - Вестник юриста - Lawyer herald. № 3 (2020), Б.126-133.

№3 (2020) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2020-3-16>

АННОТАЦИЯ

Мақолада жинсий мансублигидан қатъий назар, шахсинг ҳуқуқлари, мажбуриятлари, имкониятлари ва жавобгарликларини белгилашда юзага келиши мумкин бўлган номутаносибликни бартараф этиш мақсадида жамият ҳаёти ва фаолиятининг барча соҳаларида хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатланишини таъминлаш асосий вазифамиз эканлиги, Ўзбекистонда амалга оширилаётган гендер ислохотлари ва уларнинг истиқболлари, қабул қилинган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ва уларнинг аҳамияти ёритиб ўтилган, ечимини кутаётган муаммолар таҳлил қилинган ва уларни ҳал этиш йўллари муҳокама қилинган.

Калит сўзлар: ҳуқуқ, гендер, тенг ҳуқуқлилик, хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ва имкониятлар.

ГАФФАРОВА Шахноза Нуриддиновна

Докторант (PhD) Ташкентского государственного
юридического университета

E-mail: gaffarovashahnozanuriddinovna@gmail.com

ОБЕСПЕЧЕНИЕ РАВНОПРАВИА ЖЕНЩИН И МУЖЧИН В УЗБЕКИСТАНЕ

АННОТАЦИЯ

Статья акцентирует внимание на главные задачи по обеспечению гарантии равных прав и возможностей как для женщин так и мужчин во всех сферах жизнедеятельности общества. В целях устранения несовместимостей, которые могут возникнуть в установлении прав, обязательств, возможностей и ответственности личности без различия гендерной принадлежности. В статье освещены проводимые реформы в области гендерной политики Узбекистана и их перспективы, принятые нормативно-правовые акты и их значение, проанализированы проблемы, требующие решение и предложены пути их устранения.

Ключевые слова: право, гендер, равноправие, равные права и возможности для женщин и мужчин.

GAFFAROVA Shakhnoza

Tashkent State University of Law, PhD candidate
E-mail: gaffarovashahnozanuritdinovna@gmail.com

ENSURING EQUALITY OF WOMEN AND MEN IN UZBEKISTAN

ANNOTATION

The article focuses on the main tasks on ensuring equal rights and opportunities for women and men in all spheres of society in order to eliminate incompatibilities that may arise in establishing the rights, obligations, opportunities and responsibilities of individuals without distinction of gender. The article highlights gender reforms in Uzbekistan and their perspectives, adopted legal acts and their essence, analyses existing problems and suggests options to solve them.

Keywords: law, gender, equality, equal rights and opportunities for women and men

Ўзбекистон Республикасида хотин-қизлар ва эркеклар тенг ҳуқуқлилигини таъминлаш, уларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини тенг ҳимоя қилиш, соғлиғини мустаҳкамлаш ҳамда уларга муносиб меҳнат ва турмуш шароитини яратиш, ижтимоий-маиший шароитларини яхшилашда тенг имконият яратиш, сиёсий майдонда, бошқарувдаги ва қарорлар қабул қилишдаги тенг иштирокини таъминлаш ва бошқа қатор долзарб масалаларда кенг қўламли комплекс чора-тадбирлар амалга оширилмоқда.

Дунё харитасида мавжуд давлатлар қонунчилигида ҳамда инсон ҳуқуқларига оид халқаро ва ҳудудий ҳужжатларнинг барчасида демократик талаб сифатида хотин-қизлар ва эркеклар тенг ҳуқуқлилиги тамойили акс эттирилган. Бу эса инсон ҳуқуқлари ва асосий манфаатлари устунлиги тан олиними ҳамда уларни сўзсиз таъминланиши ҳар бир давлатнинг вазифаси эканлигини англатади.

Халқимиз мақсадларига, миллий ва маданий анъаналарига, барча фуқаролар ҳамда турли ижтимоий гуруҳлар ҳуқуқ ва манфаатларига мос келадиган ҳамда уларни таъминлаш кафолатланадиган асл демократия ва ижтимоий адолатга садоқатли, инсонпарвар, демократик ҳуқуқий давлатни қуриш улкан сиёсий аҳамиятга молик вазифадир ва бунга эришишда Ўзбекистонда улкан ислоҳотлар олиб борилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг мазмунидан қуйидаги ҳуқуқий тамойилларни - демократизм, инсон ҳуқуқлари ва эркинликларини ҳурматлаш, халқаро ҳуқуқнинг умум эътироф этилган қоидалари ва нормаларининг амал қилиши, Конституция ва қонунлар устуворлиги, тенг ҳуқуқлилиқ, мулк барча шаклларидаги тенглиги, одил судлов тамойилларини англаш мумкин [1]. Ушбу

тамойиллар қаторида тенг ҳуқуқлилиқ тамоилининг мавжудлиги Ўзбекистонда илк мустақил давлатчилиқка тамал тоши қўйилган йиллардаёқ инсон ҳуқуқлари ва асосий эркинликларининг ажралмас қисми ҳисобланган тенглик масаласини ҳам долзарб эканлигини акс эттиради.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 18-моддасига мувофиқ Ўзбекистонда барча фуқаролар бир хил ҳуқуқ ва эркинликларга эга бўлиб, жинси, ирқи, миллати, тили, дини, ижтимоий келиб чиқиши, эътиқоди, шахси ва ижтимоий мавқеидан қатъи назар, қонун олдида тенгдирлар. 46-моддасида эркаклар ва аёллар тенг ҳуқуқли эканлиги эътироф этилиши Аёлларга нисбатан камситишларнинг барча шаклларига барҳам бериш тўғрисидаги (Нью-Йорк, 1979 йил 18 декабрь) Конвенция қоидаларини асосий қонуниמידа ҳам ўз аксини топганини кўрсатади [2]. Конвенциянинг 2-моддаси иштирокчи давлатларга "Агар улар илгари қилинмаган бўлса, эркаклар ва аёлларнинг тенг ҳуқуқлилиги принципини ўзларининг миллий консититуцияларига ёки бошқа тегишли қонун ҳужжатларига киритишни ва қонун томонидан ва бошқа тегишли воситалар билан ушбу принципнинг амалда бажаришни таъминлаш" мажбуриятини юклайди [3].

Тарихга назар ташлайдиган бўлсак, "гендер" атамаси илмий муҳитда ўтган асрнинг 60-йилларида вужудга келди ва 1995 йилдаги аёллар бўйича Пекин Жаҳон конференциясида қонуний тасдиқланди. Ҳуқуқий адабиётларда хотин-қизлар ва эркаклар тенг ҳуқуқли эканлиги ҳар хил талқин этилсада, гендер тенглик - хотин-қизлар ва эркаклар тенг ҳуқуқлилиги; жинслар тенглиги; шахсининг ҳуқуқий ҳолати тенглиги сифатида акс эттирилади.

Анъанавий бу атама жинслар ўртасидаги фарқни билдириб, жамият ривожланишининг ўзига хослигини ҳисобга олиб ижтимоий жинсни англатади. С.В. Поленина ва Е.В. Скуркoning фикрига кўра, гендер тенглик тамоилининг моҳияти шундан иборатки, аёллар ва эркаклар мустақил (эркин) ва тенг ҳуқуқ субъектлари бўлиб, ўзларининг қонуний ҳуқуқ ва манфаатларини амалга оширишда жумладан, ижтимоий алоқа ва муносабатларда иштирок этганда тенг ҳуқуқ ва эркинликка эга бўлишади [4]. А.А. Максимов гендер тенгликни давлат томонидан таъсис этилган, жамият томонидан ўрнатилган жинслар ўртасидаги муносабатларни ўрнатиш тамоили сифатида тушуниш керак, бунда "гендер тенглик эркак ва аёлларга берилган ҳуқуқлар, асосий эркинликлар ва мажбуриятлар тенглигида акс эттирилади" деб талқин этади [5].

О.В. Нечаева гендер тенгликни "аёллар ва эркакларнинг ҳуқуқий ҳолати тенглиги ва ҳуқуқларни амалга оширишда иккала жинс вакиллари ўзларининг потенциал қобилиятларини эркин ривожлантиришларида, сиёсий, иқтисодий, ижтимоий ва маданий ривожланишида билим ва кўникмалар олишда тенг имкониятларга эга эканлиги"да деб таъкидлайди [6]. "Эркаклар ва аёллар тенг ҳуқуқлилиги - бу аёллар муаммосининг ҳуқуқий жиҳати, яъни аёлларнинг жамиятдаги ҳуқуқий ҳолатни эркаклар ҳолатига таққослаш" деб ҳисоблайди В.В. Чвыкалов [7]. Гендер тенглиги шундан иборатки, деб таъкидлайди А. А. Китаева [8] "Эркаклар ҳам, аёллар ҳам ҳар томонлама, ҳам ақлий салоҳият, жисмоний куч, маълум меҳнат турларини бажара олиш қобилияти билан бир-биридан кам эмас. Ақлий меҳнат, спорт, касб ва ҳоказоларда чекловлар бўлмаслиги керак..." Гендер атамаси хотин-қизлар ва эркаклар роллари, мажбуриятларини таҳлил қилишда ва унинг барча соҳалардаги эҳтиёжлари ва имкониятлари қай йўсинда чекланаётганлигини аниқлашда ишлатилади. Гендер - хотин-қизлар ва эркаклар ўртасидаги муносабатларнинг жамият ҳаёти ва фаолиятининг барча соҳаларида, шу жумладан сиёсат, иқтисодиёт, ҳуқуқ, мафкура ва маданият, таълим ҳамда илм-фан соҳаларида намоён бўладиган ижтимоий жиҳати [9] ва тенгликни таъминлаш

давлат томонидан кафолатланиши лозимдир.

Хотин-қизларнинг давлат ва жамият қурилиши ва бошқарувидаги ролини кучайтириш, уларнинг сиёсий ҳуқуқларини оширишга алоҳида эътибор қаратилаётгани туфайли уларнинг жамиятдаги тутган ўрни юксалди. Ўзбек аёли исми-шарифи ёнига Ўзбекистон Қаҳрамони, Депутат, Сенатор, Вазир, Вазир ўринбосари, Академик, Олима, Тадбиркор, Директор атамалари қўшиб айтилиши бунинг яққол мисолдир. Зеро, бугунги кунда мамлакатимиз аҳолисининг қарийб 50 фоизини, яъни 29 фоизини 14 ёшгача, 28 фоизини 15-30 ёшлилар, 21 фоизини 31-45 ёшлилар, 15 фоизини 46- 60 ёшлилар, 7 фоизини 60 ёшдан катта хотин-қизлар ташкил этади [10].

Дарҳақиқат, аёлларнинг қонуний манфаатларини таъминлаш, қобилият ва салоҳиятини рўёбга чиқариш, оналик ва болаликни ҳимоя қилиш, уларнинг жамият ҳамда ижтимоий-сиёсий ҳаётидаги фаоллигини кучайтириш, қарорлар қабул қилиш даражасидаги мавқени эгаллашига қаратилган кўплаб масалалар давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан бири сифатида белгиланди.

Қонунчилик асосини такомиллаштириш жараёнида мавжуд амалдаги қонунларга ўзгартиш ва қўшимчалар киритилди. Жумладан: оила-никоҳ соҳасида аёллар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, аёлларга нисбатан оилавий, маиший зўравонликни бартараф этишга қаратилган саъй-ҳаракатларни кучайтириш, аёллар ва ёшларга нисбатан мавжуд салбий патриархал стереотиплар ва амалиётга қарши курашиш, фуқаролик жамияти институтлари ривожлантиришга қаратилган ҳуқуқий база такомиллаштирилмоқда ва аёллар ҳуқуқларини таъминлашнинг механизмлари ишлаб чиқиб амалиётга жорий қилинмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёев томонидан аёлнинг жамиятдаги роли ва ҳолатини оширишга қаратилган асосий вазифалар белгиланди. Биринчидан, хотин-қизларни парламент ва ҳудудий вакиллик органлардаги иштирокини таъминлаш, қонун лойиҳаларини тайёрлашда ва давлат бюджетини шакллантиришда улар фикрларини инобатга олиш; иккинчидан, парламентнинг юқори палатасида гендер тенглик масалалари бўйича ишчи орган ташкил этиш; учинчидан, гендер тенглик бўйича қонунчиликни такомиллаштириш; тўртинчидан, хотин-қизлар ҳуқуқларини таъминлашда аёллар ННТларининг ролини ошириш [11].

Шуни таъкидлаб ўтиш керакки, хотин-қизларнинг қарорлар қабул қилиш даражасидаги мавқени эгаллаш, жамият ҳаётида фаоллиги борасида тўхталадиган бўлсак, сайловлар натижаларига эътибор қаратмасдан иложимиз йўқ. Расмий маълумотга кўра, бўлиб ўтган сайловларда фуқаролар томонидан Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасининг 150 нафар депутатлари сайланди, уларнинг 48 нафари аёллардир. Шунингдек, 831 нафар вилоят ва Жўқорғи Кенгес депутатлари ҳамда 5 минг 738 нафар шаҳар ва туман депутатлари фуқаролар томонидан сайландилар. Ўзбекистон бўйича жами 6 минг 719 нафар депутатлар ўз фаолиятини бошлади. Уларнинг ҳам кўпчилигини аёллар ташкил этади [12]. Бошқарувдаги ўрни ва қарорлар қабул қилиш даражаси борасида Сенат раиси ва бир неча вилоятлар туманларида аёл хокимларнинг фаолият олиб бораётганликларини, куни кеча эса ташқи алоқалар йўналишида аёл-элчи тайинланганини кузатишимиз мумкин.

Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг ташаббусига кўра Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатида янги тузилма - Хотин-қизлар ва гендер тенглик масалалари бўйича қўмита ташкил этилди, Гендер тенгликни таъминлаш масалалари бўйича комиссия фаолият юритмоқда.

Дарҳақиқат, мамлакатимизда хотин-қизлар ва эркаклар ўртасида тенгликни

мустаҳкамлашга қаратилган кенг кўламли ислоҳотлар амалга оширилмоқда, гендер тенглик бўйича қонунчилик такомиллаштирилмоқда. 2019 йил 2 сентябрь куни "Хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатлари тўғрисида"ги, шунингдек, "Хотин-қизларни тазйиқ ва зўравонликдан ҳимоя қилиш тўғрисида"ги Қонунлар қабул қилинди. Бу эса аёлларнинг жамиятдаги ўрни ва нуфузини янада оширишга хизмат қилиб, хотин-қизлар ва эркаклар ўртасида тенг ҳуқуқлилиқни мустаҳкамлашга қаратилган давлат сиёсатида дадил қадамлар қўйилганлигини аниқлатмоқда.

"Хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатлари тўғрисида"ги қонунда илк бор "гендер", "жинс бўйича бевосита камситиш", "жинс бўйича билвосита камситиш" каби атамаларига ҳуқуқий таърифлар берилди. Гендер масалаларида давлат сиёсатининг устувор йўналишлари белгиланиб, Вазирлар Маҳкамаси, Гендер тенгликни таъминлаш масалалари бўйича комиссия, давлат органлари ва ваколатли шахслари, фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органлари, ННТ ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтларининг хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятларни таъминлаш соҳасидаги иштироки ҳамда тенгликни таъминлашда камситишнинг барча турларни олдини олиш ва бартараф этишдаги ваколатлари белгилаб берилди.

XXI аср бошида БМТнинг Мингйиллик Декларацияси (2015 йилга қадар) асосида унга аъзо барча давлатлар - ривожланиш, инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, қонун устуворлиги ва гендер тенгликни (жинслар тенглигини) таъминлаш борасида тантанали равишда тегишли мажбуриятларни ўз зиммасига олишди. Ҳар йили БМТ Тараққиёт дастури дунёда ва айрим давлатларда инсон потенциали ривожланиши ва гендер нотенглик индекси аниқлаш мақсадида жинслар тенглигини даражасини ўрганadi. Ҳозирда гендер индекси бўйича Ўзбекистон 188 та мамлакат орасида 57-ўринни эгаллаб турибди [13].

2015 йилда БМТ Бош Ассамблеяси 70-сон резолюциясига асосан, 2030 йилга қадар 17 йўналишдаги Барқарор ривожланиш мақсадлари ишлаб чиқди. Ўзбекистонда БРМ ижросини таъминлаш юзасидан Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг "2030 йилгача бўлган даврда барқарор ривожланиш соҳасида миллий мақсад ва вазифаларни амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарори қабул қилинди ва унга асосан миллий мақсад ва вазифаларни амалга ошириш бўйича Бош вазир ўринбосари раҳбарлигида Мувофиқлаштирувчи кенгаш фаолият олиб бормоқда. Ҳозирда камбағалликни камайтириш, даромад тенгсизлигини бартараф этиш, самарали бандликни ошириш ҳамда эркак ва хотин-қизларни муносиб иш билан таъминлаш учун қонуний асосларни яратиш ва мавжудларини такомиллаштириш долзарб вазифаларимиздан бўлиб турибди. Бунинг учун назаримизда "Яшаш минимуми тўғрисида"ги, "Минимал ижтимоий стандартлар тўғрисида"ги қонунларни қабул қилишимиз лозим. Сабаби БРМ мақсадлари бизнинг миллий манфаатларимизга, мамлакатимизнинг стратегик вазифаларига тўлиқ ҳамоҳангдир.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёев Парламентга йўллаган мурожаатномасида олий мақсадимиз, Ўзбекистондаги ҳар бир инсон, миллати, тили ва динидан қатъий назар тинч ва фаровон ҳаёт кечирishi ва албатта ҳаётдан мамнун бўлиши кераклигини таъкидлади.

Дарҳақиқат, мамлакатимизда хотин-қизлар ва эркаклар ўртасида тенгликни мустаҳкамлашга қаратилган кенг кўламли ислоҳотлар амалга оширилмоқда, қатор қонун ҳужжатлари қабул қилинмоқда, мавжудларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритилмоқда. Бироқ фикримизча, хотин-қизлар билан эркакларнинг тенг ҳуқуқлилигини таъминлашда Ўзбекистонда кенг миқёсдаги қўшимча тадбирларни

ҳам амалга оширмақ мақсадга мувофиқ бўлар эди.

Жумладан: сиёсат, иқтисодиёт, ҳуқуқ, мафкура ва маданият, таълим, соғлиқни сақлаш ҳамда илм-фан соҳаларида хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятларни кафолатлаш. Билим олишда, айнан олий таълим билан қамраб олишда тенг имкониятлар яратиш ва унда хотин-қизлар улушини ошишида ОТМ томонидан қўшимча квоталар тақдим этиш, сиртқи, кечки ва масофавий таълим олишга кенг йўл очиш; ногирон, ижтимоий кўмакка муҳтож, боқувчисини йўқотган ва кам таъминланган оила қизларига аҳолида турдаги квота ажратиш. Дарҳақиқат, олий таълимда ўқиш аёлларнинг эркаклар билан меҳнат бозорида рақобатга кириша олишига имкон беради ва оила бюджетига ўз ҳиссасини қўшишига хизмат қилади; меҳнат бозорида ҳозирги кунгача сақланиб қолаётган "аёлларга хос" ва "эркакларга хос касб" ва мутахассисликларда аниқ гендер асимметрияси сақланиб қолмоқда, яъни аёлларнинг таълим, соғлиқни сақлаш, ижтимоий хизматлар, санъат ва маданиятда, эркакларнинг эса қурилиш, молия, транспорт, алоқа, ҳуқуқшунослик, саноатда баланд маош тўланадиган секторларда кўпчилиқни ташкил этаётганлигини қузатамиз. Айнан ушбу секторларда аёллар улушини ошириш, шу секторлардаги ОТМда аёллар учун қўшимча квота ажратиш, ушбу секторда аёлларни жалб этишда ОАВдан фойдаланиб тарғибот ишларини амалга ошириш, давлат гранти асосида ўқишни амалга оширишни ташкиллаштириш; ОТМда доимий равишда талабаларда гендер билимларни оширишга қаратилган ўқув курсларини ўқув жараёнига жорий этиш, сабаби ҳозирги кунга қадар бирор бир ОТМда гендер бўйича таълим берилмайди. Имкониятларини ҳисобга олиб, масофавий, таълимдан ёки асосий ишдан ажралмаган ҳолда меҳнат қилиш ва унга тенг ҳақ олиш тизимини ишлаб чиқиш, бевосита ёки билвосита тенг ҳуқуқлилиқ принципи бузилиши ҳолатларида маъмурий кейин жиноий жавобгарлик чораларини қўллашни қайта кўриб чиқиш ва ҳ.к.

Шунингдек, ҳозирда мавжуд норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни гендер-ҳуқуқий экспертизадан ўтказиш ва шу асосда уларга ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш долзарб масалалардан яна бири ҳисобланади. Бу эса жинсий мансублигидан қатъий назар, шахснинг ҳуқуқлари, мажбуриятлари, имкониятлари ва жавобгарлигини белгилашда юзага келиши мумкин бўлган номутаносибликни бартараф этиш мақсадида жамият ҳаёти ва фаолиятининг барча соҳаларида хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатланишини таъминлашга хизмат қилади. Гендер-ҳуқуқий экспертизадан ўтказиш барча норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг лойиҳаларига ҳам тадбиқ этилади.

"Хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатлари тўғрисида"ги Қонун асосида Ўзбекистон Республикасининг Гендер тенглиқни таъминлаш масалалари бўйича комиссиясига катта ваколатлар берилди. Қонуннинг 12-моддасида хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятларни таъминлаш соҳасидаги ягона давлат сиёсатини амалга ошириши, жамият ҳаётининг барча соҳаларида хотин-қизлар ва эркакларнинг ҳақиқий тенглигига эришиш бўйича чора-тадбирларни амалга ошириб, давлат дастурларини, миллий ҳаракатлар режаларини ва стратегияларни ишлаб чиқиш ҳамда амалга оширишда иштирок этиши шунингдек, хотин-қизларни ижтимоий-ҳуқуқий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш, оналик, оталиқ ва болалиқни ҳимоя қилиш тизимини такомиллаштириш, хотин-қизларнинг эркаклар билан тенг равишда ижтимоий ва ижтимоий-сиёсий фаоллигини ошириш юзасидан чора-тадбирлар кўриши, гендер сиёсати амалга оширилишини таъминлашга доир вақтинчалиқ махсус чоралар, давлатнинг раҳбарлик лавозимларига илгари суриш чоғида эса жинс бўйича камситишга йўл қўймаслик принципини таъминлашга кўмаклашиши ва

бошқа бир қатор ваколатлари белгилаб берилди.

Ушбу ваколатлар қаторида хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятларни таъминлаш масалалари бўйича ўқитишни ташкил этиши ҳам қайд этилди. Албатта ушбу ваколатни амалга оширишда хорижий илғор тажрибанинг ижобий ютуқларини амалиётга жорий этилишини ўрганиш, комплекс чоратadbирлар режасини ишлаб чиқиш асосида босқичма-босқич амалиётга тадбиқ этиш лозим бўлади. Бунда муболағасиз давлат органларининг ўзига хослигини инобатга олиш лозим.

Давлат органларида хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятларни таъминлаш масалалари бўйича ваколатли мансабдор шахс белгиланиши қонуннинг 13-моддасида қайд этилган бўлиб, ваколатли шахснинг мажбуриятларини бажариш давлат органи раҳбарининг ўринбосарларидан бири зиммасига юклатиладиган бўлди. Назаримизда давлат органларида кадрлар масаласи билан бевосита шуғулланувчи масъул шахсларнинг ҳам ушбу ўқишларда бевосита иштирокини таъминлаш қонун орқали кўзланган мақсадларга эришишда ижобий аҳамиятга эга. Ўқитишни ташкил этишда умумий стандартлар ҳамда муайян ташкилотнинг ўзига хослиги инобатга олиниши керак ва йўриқнома, намунавий низом кўринишидаги ўша ташкилотнинг тенгликни таъминлаш стратегияси ишлаб чиқилиши мақсадга мувофиқ бўлади.

Хулоса қилиб айтганда, Ўзбекистонда гендер тенгликни таъминлашга мавжуд гендер муаммоларини англаш, уларни бартараф этиш, бу соҳада жамият аъзолари тафаккурида мавжуд камситувчи стереотипларни ўзгартириш ва батамом йўқотиш орқали эришиш мумкин. Бугунги кунда давлат томонидан адолатли гендер сиёсати босқичма-босқич амалга оширилмоқда. Кўзланган марраларимиз қанчалик юксак ва машаққатли бўлмасин, уларга етиш учун барча имкониятларимиз мавжуд, фақатгина амалга оширилаётган ислохотларнинг четдан кузатувчиси эмас, фаол ташаббускор бўлмоғимиз лозим.

Иқтибослар/Сноски/References

1. Сайдуллаев Ш.А., Давлат ва ҳуқуқ назарияси. Ўқув қўлланма, - Т.: 2012. Б - 57. (Saydullaev Sh.A., Theory of State and Law. Study Guide, - Т.:2012. P -57)

2. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг 1995 йил 87-І-сонли қарорига мувофиқ Ўзбекистон Республикаси ушбу Конвенцияга қўшилган. Ўзбекистон Республикаси учун 1995 йил 18 августда кучга кирган. www.lex.uz. (Uzbekistan acceded this Convention in accordance with the Decree of Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan №87-I from 1995. The Convention entered into force for Republic of Uzbekistan on August 18, 1995. www.lex.uz.)

3. Аёлларга нисбатан камситишларнинг барча шаклларида барҳам бериш тўғрисидаги (Нью-Йорк, 1979 йил 18 декабрь) Конвенция. (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (New York, 18 December 1979)

4. Поленина С.В., Скурко Е.В. Право, гендер и культура в условиях глобализации. М.: Формула права, 2009. С. 14. (Polenina S.V., Skurko E.V. Law, gender and culture in a Globalizing World. М.: Law Formula, 2009. С. 14.)

5. Максимов АА. Положение гендерного равноправия в системе принципов правового статуса личности в России // Проблемы права. 2012. № 5 (36). С. 31. (Maximov A.A. The position of gender equality in the system of principles of the legal status of an individual in Russia // Problems of Law. 2012. №5 (36). P. 31.)

6. Нечаева О.В. Гендерные проблемы России как социального государства (конституционно-правовое исследование): Дис. ... канд. юрид. наук. Челябинск,

2007. С. 12-13. (Nechaeva O.W. Gender problems of Russia as a social state (constitutional and legal research): Dissertation for the degree of candidate of legal sciences. Chelyabinsk, 2007. P.12-13.)

7. Чвыкалов В.В. Гендерное равенство в праве: Дис. ... канд. юрид. наук. Краснодар, 2012. С. 9. (Chvikalov W.W. Gender equality in law: Dissertation for the degree of candidate of legal sciences. Krasnodar, 2012. P.9.)

8. Китаева А. А., Равенство прав и свобод мужчин и женщин как базисный принцип регулирования прав и свобод человека // Новый юридический вестник. - 2019. №6. - С. 3-5. (Kitayeva A.A. Equality of rights and freedoms of men and women as a basic principle of regulation of human rights and freedoms // New legal bulletin. - 2019. №6. - P. 3-5.)

9. "Хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатлари тўғрисида"ги ЎРҚ- 562-сон 02.09.2019. <https://lex.uz/> (Law 562 of the Republic of Uzbekistan "On guarantees of equal rights and opportunities for women and men" from 02.09.2019. <https://lex.uz/>)

10. Нарбаева Т., п.ф.н. "Таълим муассасаларида таълим ва тарбия уйғунлигини таъминлашда хотин-қизларнинг ўрни". / "Хотин-қизлар ижтимоий-сиёсий фаоллигини ошириш - мамлакатимизда амалга оширилаётган ислохотларнинг муҳим омили" мавзусида Республика илмий-амалий анжумани мақолалар тўплами 26 февраль 2019 йил. (Narbaeva T. candidate of pedagogical sciences. "The role of women in ensuring the harmony of education and upbringing in educational institutions". / Collection of articles of the republican scientific and practical conference on the topic "Increasing the socio-political activity of women - an important factor in ongoing reforms in the country" 26 February, 2019)

11. <https://undocs.org>. CEDAW/C/UZB/6. Шестой периодический доклад Узбекистана согласно статье 18 Конвенции, подлежащий представлению в 2019 году. (<https://undocs.org>. CEDAW/C/UZB/6. Sixth periodic report submitted by Uzbekistan under article 18 of the Convention, due in 2019.)

12. <https://nuz.uz/uzbekiston> "Сайлов натижалари: аёлларнинг жамиятдаги ўрни ва мавқеи янада ошиб бораётганлигини кўрсатмоқда". 08-01-2020. (<https://nuz.uz/uzbekiston> "The election results show a further increase in the role and status of women in society". 08.01.2020)

13. <https://uzreport.news> 04 декабря 2019 года. (<https://uzreport.news> 04.12.2019)